

NYKYAIKA

Charles Chaplin

Modern Times, USA, 1936, 87 min, S

Lähikuva kellosta! Se tikittää vääjäämättä eteenpäin ja määrää ajankäyttöämme. Seuraavissa otoksissa joukko työläisiä saapuu tehtaaseen, työvuoro alkaa, ja pomo käskyttää hommien etenemistä sähköisesti omasta toimistostaan.

Tärkeintä on saavuttaa maksimaalinen tehokkuus. Hitaat ja laiskat eivät tässä pelissä pärjää.

Kuulostaako tutulta? Kuvaus voisi olla nykyajan työelämästä – vaikkapa Kaukoidän kännykkätehtaista tai suomalaisesta terveystieteestä. Pakkottahtinen työ ei juuri jätä tekijöilleen hengähdystaukoja. Kohtaus on kuitenkin koomikkonero **Charles ”Charlie” Chaplinin** (1889–1977) ohjaamasta elokuvasta **Nyky aika**. Se pilkkasi teollisen aikakauden tehokkuuteen ja voittoihin perustuvaa ideologiaa, mutta on ajankohtainen edelleen – ehkä enemmän kuin koskaan.

Elokuva päähenkilö on Chaplinin itsensä esittämä nimetön kulkurihahmo, joka yrittää pärjätä tehtaan hektisessä ilmapiirissä. Lopulta hän ei enää jaksa. Seuraa elokuvahistorian hauskin hermoromahdus, jossa Chaplin pääsee esittämään parastaan. Jokainen kuva, lavaste, liike ja ääni on juuri oikealla paikallaan. Yksikin tällainen kohtaus nostaisi elokuvan klassikoksi, mutta Nykyajassa yhtä hienoja jaksoja on useita. Esimerkiksi automaattinen syöttökone tai sorsapaistin katoaminen ravintolassa naurattavat kerta toisensa jälkeen.

Chaplin onnistuu viihdyttämään kaikenikäisiä katsojia, mutta Nyky aika on paljon enemmän. Jotkut pitävät sitä lähes yhtä poliittisena kuin Chaplinin toista mestariteosta **Diktaattoria**. Elokuva luo armottoman tarkan katseen industrialismiin ja paljastaa 1930-luvun yhteiskunnan rakenteet ja asenteet. Se kertoo tarinan ihmisistä, joiden elämän tärkein asia on ruoka – koska sitä ei aina ole saatavilla. Hakematta tulevat mieleen nykyajan leipäjonot tai toimeentulotuen varassa elävät suomalaiset. Ei mitään uutta auringon alla!

Chaplinin sanotaan ottaneen vaikutteita tehdaskohtauksiin ranskalaisen **René Clairin** ohjaamasta elokuvasta **Meidän vapaus** (*À nous la liberté*, 1931). Tarkka katsoja huomaa kaikuja myös **Fritz Langin** klassisesta tieteiselokuvasta **Metropolis** (1927). Vuonna 1967 **Jacques Tati** puolestaan pilkkasi omaa aikaansa elokuvassa **PlayTime**. Vaikka se poikkeaa monella tavalla Nykyajasta, ovat teokset selkeästi sukua toisille – jos eivät sisaruksia niin serkkuja ainakin.

Hollywoodissa siirryttiin mykkäelokuvasta äänen aikakauteen 1920-luvun lopulla. Vuonna 1936 käytännössä kaikki elokuvat olivat jo äänielokuvia, mutta Chaplin toteutti Nykyajan suurimmaksi osaksi mykkäelokuvan tyyliin väliteksteineen. Vaikka elokuva näyttää mykältä, se ei todellisuudessa ole sitä. Ääniraita on synkronoitu kuvan kanssa, aivan kuten äänielokuvissa, joten äänitehosteet ja musiikki ovat juuri ohjaajan haluamissa kohdissa. Henkilöhahmojen puhetta ei kuulla juuri lainkaan.

Yhdessä asiassa Chaplin ei kuitenkaan antanut periksi tekniikan kehitykselle. Hänen huumorinsa oli alusta asti ollut pohjimmiltaan sanatonta. Se perustui eleisiin, ilmeisiin ja ihmisten väliseen vuorovaikutukseen, ei puheeseen. Ohjaaja oli vakuuttunut, että pieni kulkurihahmo toimisi vain, jos hän ei sanoisi sanaakaan. Niinpä Nyky aika julkaistiin äänilaitteistolla varustetuissa teattereissa – ilman puhetta. Chaplinin komiikkaa voisi kutsua fyysiseksi komediaksi. Hänen elokuvissaan vitsit eivät ole verbaalisia vaan visuaalisia. Englanniksi termi on ”visual gag” tai ”sight gag”, mutta sanaa on vaikea suomentaa. Chaplinin ”gagin” merkitys käy kuitenkin selväksi, kun katsoo Nyky aikaa. Ohjaaja luo katsojan mieleen odotuksen tapahtumien kulusta, mutta tilanne kääntyykin pääläelleen hausalla tavalla. Chaplin hioi temppejujaan viikkokausia, kunnes ne olivat täydellisiä.

Huumorin visuaalisuuden ansiosta Chaplinin mykkäelokuvat levisivät kaikkialle maailmaan. Ne oli helppo lokalisoida yksinkertaisesti vaihtamalla välitekstit. Chaplinin seuraavassa elokuvassa, vuonna 1940 valmistuneessa Diktaattorissa (The Great Dictator)

oli jo niin paljon puhetta, että se täytyi joko tekstittää tai jälkiäänittää muiden maiden katsojia varten.

Antti Pentikäinen

POHDITTAVAKSI

- Mikä oli elokuvan hauskin kohtaus? Miksi?
- Keskustelkaa Nykyajan tapahtumista. Mitkä asiat ja ilmiöt ovat yhteiskunnassa ja työelämässä edelleen tunnistettavia ja mitkä ovat muuttuneet? Ottakaa selvää 1930-luvun taloudellisesta tilanteesta – millainen se oli verrattuna nykyajan maailmantalouteen?
- Miten mykkäelokuvan katsominen poikkeaa äänielokuvan seuraamisesta? Miksei mykkäelokuvia juuri enää tehdä? Voisiko äänettömyys edelleen sopia joidenkin aiheiden kuvaamiseen?
- Elokuvan ikonisimpiin kuviin kuuluu tehtaan rattaiden keskellä pyörivä Chaplin. Yksi versio kuvasta löytyy myös tämän oppimateriaalin alusta. Pohtikaa, millainen kuva voisi kiteyttää nykyhetken, mahdollisuuksineen ja ongelmineen. Jos mahdollista, toteuttakaa kuvanne esimerkiksi valokuvaamalla, fotosoppaamalla tai piirtämällä.
- Etsikää netistä videoita hakusanoilla ”sight gag” ja ”visual gag”. Millaiset visuaaliset jipot ovat hauskipia? Suunnitelkaa yksinkertainen visuaalinen vitsi, joka voi kuvata koulussa kännykkäkameralla. Katsokaa luokan tuotokset yhdessä. Mitkä olivat hauskimmat? Mikä oli gagin suunnittelussa ja toteuttamisessa vaikeinta?
- Nykyajan sanotaan olevan satiiri teollisesta yhteiskunnasta. Selvittäkää, mitä tarkoittaa satiiri. Mitä elokuvasatiireja tiedätte? Mitä nykyajan ilmiöitä voisi satirisoida valkokankaalla?
- Kirjoittakaa Nykyajalle jatko-osa. Kuinka kulkurin ja tytön elämä voisi jatkua?